

A BÚBOS BANKA (UPUPA EPOPS L.) A KELETI-BAKONYBAN (1944-1984)

DR. TAPFER DEZSÓ

Budapest

ABSTRACT: In the Eastern Bakony /Pannonia Hoopoe's breeding period begins in May - the spring month when it gets warmer. It breeds in the wide openings of old trees. Its characteristic feathers are brownish-orange. It can be recognized even from a distance on the basis of its slow, - wavering flight and an unmistakable voice. I have met during the years de - creasingly 20-15 pairs in groves, cemeteries with lines of trees and in gardens.

Rendkívül jellegzetes, összetéveszthetetlen madarunk a bubos banka /Upupa epops L./, melynek előfordulása a Keleti-Bakony mintegy 1000 négyzetkilométeres területén, a vegyes dombvidéki tájakon a rendszeres területbejárásaim vizsgálati éveiben áprilistól szeptemberig közepes gyakoriságúnak volt tekinthető. Ez annyit jelentett, hogy a falvaink környezetében lévő ligetes - bokros - fás, szigetszerű részekben - néhány kastélykertben csaknem mindig, faluszéli temetőben gyakran - rendszeresen és visszatérően megfigyelhettünk egy-egy bubos bankapárt, eredményes költésekkel.

A bubos bankák magatartása: táplálékszerzésükkor legtöbbször nyílt vagy csak kissé bokros-ligetes és csaliós részekben keresgélnek. Már áprilisban meg szoktak érkezni bakonyi tájainkra. A hideget nem viselik el - szeptembertől a legtöbbször már délebbre húzódnak. Rendkívüli, feltűnő a mindig hullámvonalas repülésük: hosszú, szinte pillangószerű szárnyalásukkal. Hangjuk sajátos és összetéveszthetetlen "up-up-up-up-up" visszatérő hangváltásukkal.

Madarunk egyik népies elnevezése: "büdös banka". Azért, mert érintésre a kloakájuk bűzmirigyéből bűzös szagú váladékot lövellnek ki. Fő élőhelye bankáinknak a Csórtól a Keleti-Bakony szegélyen Bodajk-Mór határáig, majd a Bakonyicsernyőig terjedő, helyenként odvas nyárfás-füzes, sokfelé akác-os-ligetes kaszálós rész. Részben már az erdők felé beljebb, a Gaja völgyének nyiladékaiban, - pl. a hajdani Richter-malomnál - a részben öreg fákkal és rétekkel disztlő patak-völgyekben. A nyílt tisztásokkal vegyes ligetes faluszéleket, a parkokat is kedvelik. A zárt erdőkben nem telepsznek meg.

Első fészkelési észleléseim 1944-1946-ból: Bodajk, Fehérvárcsurgó, Iszkaszentgyörgy, Csór, Isztimér, Balinka: Richter-malom, Gaja-völgy. 1947-től Isztimér kivételével ugyanezeket a helyeket és az Atyamajornál. 1948-ban találtam új bankafészkelőhelyet Bakonyicsernyőnél, a Gaja mentén: továbbá Várpalota és Iszkaszentgyörgy mellékén a halastórendszerekben, a tavak közti kis erdős félszigeteken. Az 1950-es és az 1960-as években az eddig jelzett helyeken nem minden évben találtam eredményes költéses banka-odvakat - viszont szinte állandó jelleggel ott voltak a bodajki kastélykertben, a fehérvárcsurgói parkban, az iszkaszentgyörgyi kastélykertben és - halastavaknál - lényegében mintegy 20 éven át.

A bankapárok jelenléte a most leírt fészkelőhelyek környezetében igazolta a bubos banka-előfordulásokat. Sajnos, nehezen tudtam elérni - vagy nem is sikerült - hogy főként a falusi kisiskolás fiatalság ne próbálja megfogdosni őket a sokszor tágabb fűzfás-nyárfás odvaikban, melyek olykor alacsonyan is voltak.

Az 1970-es évektől a nyolcvanas évek közepéig ismételten és rendszeresen ellenőriztem az esetleges banka-előfordulásokat /is/ Iszkaszentgyörgy, Bakonykúti, Burok-völgy, Fehérvárcsurgó, Bodajk, Balinka, Bakonyicsernye, Tés, Várpalota környékén. A banka-előfordulásokra nézve új helyként észleltem néhány temető öreg facsoportjait /pl. Várpalota/. A nyolcvanas évek első felében lényegében a bubos banka-fészkelési előfordulások a felükre csökkentek. Voltak persze közben öreg odvas fa-kivágások is.

A táplálkozásukról összefoglalva: leggyakrabban a talajfelszín alatti részekből rovarfélék a fő táplálékuk, - hosszú és karcsú csőrükkel emelik ki a rovarokat innen. Gilisztákat, sőt apró csigákat is fogyasztanak. A telet az adatok szerint a trópusi Afrikában, az Arab-félsziget szegélyein inkább, az indiai szubkontinens délibb részén töltik.

A tágabb nyílású faodvak mellett kőfalak hézagaiban, padlások zugaiban /ez ritka! pl. fehérvárcsurgói Gaja-völgy/ is megfigyelhettem olykor a megtelepedésüket. Nagy ritkán hordanak csak az oduhasadékokba szalma, - esetleg tollrészeket, trágyadarabkákat. 6-8 egészen világoszöldes vagy szürkés-sárgás tojása-

ikon rendszeresen csak a tojó kotlik. A kotlási idő 17-19 nap volt. Három hé-
tig, négy hétig maradtak a fiókák a fészekodvakban, amit azért érdemes kiemelni,
mert bakonyi ismételt megfigyeléseim során a június közepétől kezdődő kirepülé-
süket nem követte itt második költés. Ellenkező esetre is van példa. Az első
költés, a tojások elpusztulása, többször pótköltést eredményezett és ráadásul
ugyanott - pl. talajszinten lévő ostromba oduban az isztiméri Burok-/Barok-/
völgynél a völgy felső peremén. A pusztulás valószínű okai itt rágcsálók lehet-
tek. A pótköltések rendszerint kevesebb tojással vannak. Ritkán van lehetőség
odu-cserékre, ma már alig van nagyobb odu. Egyetlen egyszer sem tudtam megfigyel-
ni a fő költéseknél öt-hatnál több kis banka kirepülését - azt is ritkán. Ez volt
a helyzet a Keleti-Bakony-szegélyen. A mostani nyolcvanas években késő májusi
banka is mutatkozott a terepen - amit a szalakótáknál tavasszal soha nem tapasztal-
tam.

IRODALOM — LITERATUR

- KEVE A. /1984/: Nomenclator Avium Hungariae. Budapest, Akadémiai Kiadó.
PETERSON R., Mountfort G., Hollom P.A.D. és Tildy Z. /1969/: Európa madarai.
Budapest, Gondolat.
TAPFER D. /1969/: A Keleti-Bakony madárvilága. Die Vogelwelt der Ost-Bakony
Gebirge. Veszprém, Bakonyi Múzeum.
59/1964 /IX.9./ M.T. Sz. Madárvédelmi Törvény.
12/1971/IV.1./ Korm. sz. rendelet, mint Végrehajtási Utasítás a természetvéde-
lemről.

DER WIEDENHOPF (UPUA EOPS L.) IN DEM OST-BAKONY IN DEN LETZTEN DREI JAHRZEHTEN

In den Park- und Garten-Gegenden, in einigen Friedhof-Wäldchen - z.B. bei Bo-
dajk- finden wir die Wiedehopf-Paaren hauptsächlich bei den ost-Bakonyer Wald-
gebieten in der Nähe, von dem April bis zum Ende September. Sie suchen für
sich immer grössere Höhlen aus - oft nach den Grünspechten-Paaren in Pappeln.
In den Umgebungs-Gebieten der bakonyer Dörfer können unsere Wiedehopfe immer
genügende Insekten, für sich essbare Helminthen finden. Die Zahl ihrer Jung-
vögel waren hier fast immer gross, über 3-4. Ich fand bei den 14-15, kontrol-
lierten ostbakonyer Dörfer - Umgebungen durch Jahrzehnten mit anderthalb-
zwei Dutzenten unsere Wiedehopf-Paaren. In die grösseren Höhlen - dies sind
nicht vielen hier ! - kehrten sie von Jahr zu Jahr wechselnd zurück. Diese
Dörfer-Gegenden sind: im Ost-Bakony bei Bodajk, Fehérvárcsurgó, Iszkaszentgyörgy,
Csór, Várpalota, Tés, Jásd, Királyszállás, Bakonycsérnye, Bakonykúti, Isztimér,
Kincsesbánya, Szápár, Csetény.

A szerző címe /Anschritt des Verfassers/:

DR. TAPFER Dezső
1111 Budapest
XI. Irinyi J.u.47.